

การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านมะเดื่อชุมพร
อำเภอโกสัมพีนคร จังหวัดกำแพงเพชร

Development on Community-based Tourism Activity of Ban Madue Chumphon
Kosamphi Nakhon District, Kamphaeng Phet Province.

ประพล จิตคติ, รัชนีวรรณ บุญอนันต์, สุภาภรณ์ หมั่นหา, การันต์ เจริญสุวรรณ และ ยูชิตา กันหาหมิง
Praphol Chitkati, Ratchaneewan Bunanon, Supaporn Munha, Karan Chareonsuwan
and Yuchita Kanhaming

อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

Corresponding Author: seraph_cap@hotmail.com

Received: October 31, 2023. Revised: November 29, 2023. Accepted: December 15, 2023.

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ ได้แก่ 1) เพื่อสำรวจบริบทด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านมะเดื่อชุมพร อำเภอโกสัมพีนคร จังหวัดกำแพงเพชร 2) เพื่อถ่ายทอดนวัตกรรมสื่อสารทางการตลาดเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านมะเดื่อชุมพร อำเภอโกสัมพีนคร จังหวัดกำแพงเพชร และ 3) เพื่อพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านมะเดื่อชุมพร อำเภอโกสัมพีนคร จังหวัดกำแพงเพชร โดยใช้เครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 16 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนบ้านมะเดื่อชุมพรเป็นชุมชนตั้งอยู่ริมแม่น้ำปิง มีทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน ได้แก่ ตลาดชุมชนทำน้ำวัดมะเดื่อชุมพร ล่องเรือแม่น้ำแม่ปิง เรียนทำขนมไทย สปาเพื่อสุขภาพและนวดแผนไทย หลวงปู่หาดวัดมะเดื่อชุมพร วัดเกาะตำแย ศาลเจ้าพ่อเสือ สวนมะม่วงในชุมชน รีสอร์ทและร้านอาหารริมแม่น้ำปิง 2) หลังจากการถ่ายทอดนวัตกรรมสื่อสารทางการตลาดเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนทำให้เห็นความสำคัญของการถ่ายทอดนวัตกรรมจากพื้นที่สู่การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนและนำไปสู่การสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนมะเดื่อชุมพร และ 3) กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านมะเดื่อชุมพรสอดคล้องกับวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น กิจกรรมการท่องเที่ยวไหว้พระ กิจกรรมการล่องท่งยาง กิจกรรมเรียนทำขนมไทย กิจกรรมเชิงส่งเสริมสุขภาพ

คำสำคัญ: การพัฒนา, กิจกรรมการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวโดยชุมชน

Abstract

This research aimed to achieve three objectives: 1) to survey the tourism context of the Ban Madeua community, Chumphon District, Kosamphi Nakhon District, Kamphaeng Phet Province, 2) to disseminate marketing communication innovations for the development of community-based tourism in Ban Madeua, Chumphon District, Kosamphi Nakhon District, Kamphaeng Phet Province and 3) to develop tourism activities within in the community of Ban Madeua, Chumphon District, Kosamphi Nakhon District, Kamphaeng Phet Province. The research tools consisted of in-depth interviews and focus group discussions with 16 key informants. The data analysis was conducted utilizing content analysis.

The research findings revealed that the community of Ban Madeua, Chumphon was situated along the Ping River and possesses various tourism resources within the community. These included the Madaeu community market at Wat Madaeu, Ping River boat tours, Thai dessert-making classes, health spas offering traditional Thai massages, Luang Pu Haad Wat Madaeu Chumphon, Wat Ko Tam Yea, the Sua God Shrine, mango orchards in the community in the community, as well as resorts and riverside dining establishments along the Ping River. Following the dissemination of marketing communication innovations for the development of community tourism, it became evident how important it is to transfer innovations from local areas to foster sustainable community-based tourism activities in Ban Madeua, Chumphon community. Moreover, the community-based tourism activities in Ban Madeua aligned with the local culture, history, and environment. These activities included pilgrimage tourism, rubber ring rafting, Thai dessert-making classes, and health promotion activities.

Keywords: development, tourism activity, community-based tourism

บทนำ

การพัฒนาประเทศไทยด้วยการท่องเที่ยวถูกกำหนดในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2570) ซึ่งกล่าวถึงการท่องเที่ยวของประเทศไทยว่า “เป็นอุตสาหกรรมที่เน้นคุณค่ามีความสามารถในการปรับตัว เติบโตอย่างยั่งยืนและมีส่วนร่วม” เพื่อเป็นการพัฒนาและยกระดับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้มีความเข้มแข็ง ต่อยอดพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาสในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอุตสาหกรรมให้สอดคล้องกับความปกติถัดไป (Next Normal) โดยให้ความสำคัญกับการยกระดับใน 3 มิติ ได้แก่ มิติเศรษฐกิจ (Economic) มิติสังคม (Social) และมิติสิ่งแวดล้อม (Environment) (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2566) ซึ่งจะมุ่งพัฒนาให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นเศรษฐกิจท่องเที่ยวคุณค่าสูง พัฒนาให้เกิดสังคมและชุมชนท่องเที่ยวคุณค่าสูง และต่อยอดคุณค่าให้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนเกิดระบบเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจากผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่นำไปสู่การกระจายรายได้และหมุนเวียนในชุมชนท้องถิ่นร่วมกันได้ (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2566) ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องจัดเตรียมความพร้อม เพิ่มการรับรู้และความเข้าใจในบทบาทของชุมชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์ทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันก็ต้องรณรงค์ให้คนในสังคมเห็นความสำคัญและเป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือน

นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้กำหนดให้ BCG Model เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวมที่จะพัฒนา 3 เศรษฐกิจไปพร้อมกัน ได้แก่ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio economy) ที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรชีวภาพเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยเน้นการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์มูลค่าสูงเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) ที่คำนึงถึงการนำวัสดุต่าง ๆ กลับมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด และทั้ง 2 เศรษฐกิจนี้ อยู่ภายใต้เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจที่ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการพัฒนาเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ต้องพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมและการรักษาสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุลให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนไปพร้อมกัน โดยเปลี่ยนข้อได้เปรียบที่ไทยมีจากความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรมให้เป็นความสามารถในการแข่งขันด้วยนวัตกรรม เพื่อให้เกิดเศรษฐกิจ BCG ที่เติบโต แข่งขันได้ในระดับโลก เกิดการกระจายรายได้ลงสู่ชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำ ชุมชนเข้มแข็ง มีความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.), 2566)

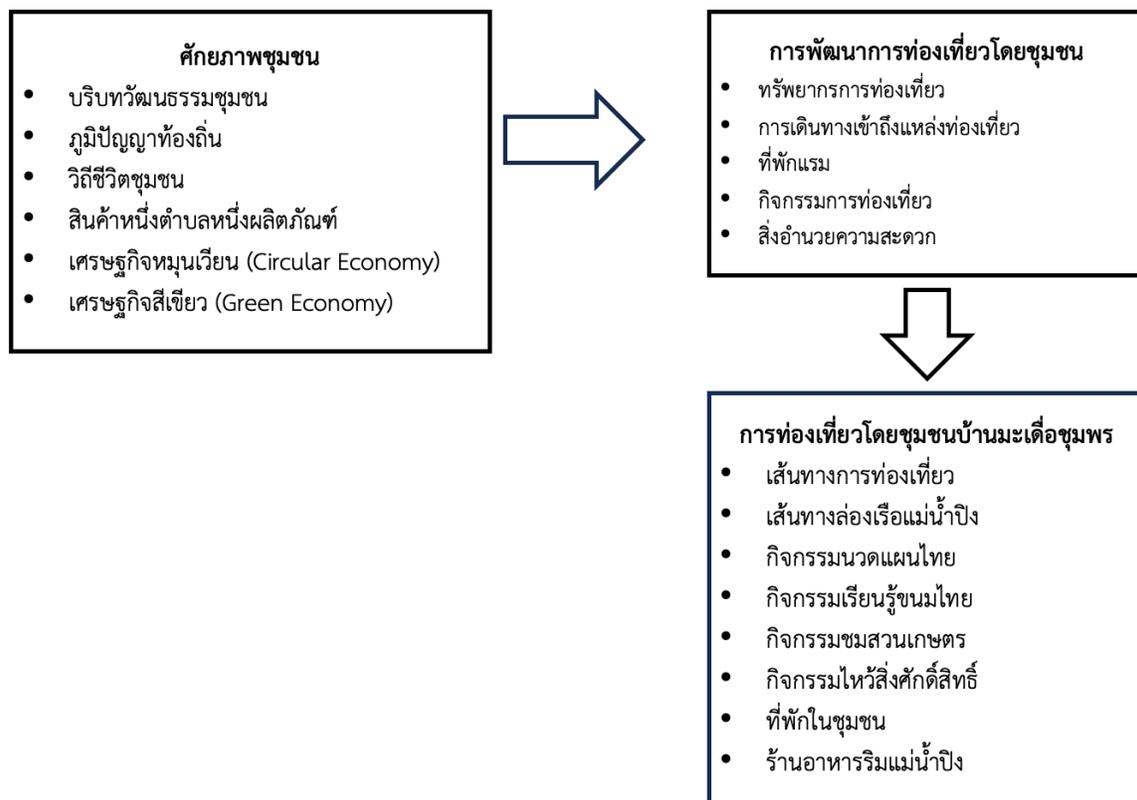
ด้วยเหตุผลดังกล่าว หลายพื้นที่ในประเทศไทยจึงมีการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนรวมทั้งจังหวัดกำแพงเพชรซึ่งมีชื่อเสียงในการจัดการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ มีเมืองเก่าที่เจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยทวารวดีเป็นที่ตั้งของเมืองโบราณหลายเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ยังมีการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาจังหวัดที่ว่า “แหล่งเกษตรปลอดภัย พลังงานทดแทน และท่องเที่ยวมรดกโลกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ” ประเด็นการพัฒนาที่ 2: พัฒนาการบริหารจัดการท่องเที่ยวมรดกโลกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพและวิถีชุมชนเพื่อยกระดับมาตรฐานสู่สากล โดยกำหนดให้มีแนวทางการพัฒนา 4 แนวทาง คือ 1) พัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกและแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับการท่องเที่ยว และเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวมรดกโลกและแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่มีศักยภาพและวิถีชุมชน

2) พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสร้างสรรค์ด้วยอัตลักษณ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม 3) บริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ และเสริมสร้างความเข้มแข็งของบุคลากรและผู้ประกอบการท่องเที่ยว และ 4) พัฒนาผลิตภัณฑ์ การตลาด และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน (จังหวัดกำแพงเพชร, 2564)

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อสำรวจบริบทด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านมะเดื่อชุมพร อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร
- 2) เพื่อถ่ายทอดนวัตกรรมการสื่อสารทางการตลาดเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน บ้านมะเดื่อชุมพร อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร
- 3) เพื่อพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านมะเดื่อชุมพร อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย
ที่มา : พัฒนาโดยผู้วิจัย

การทบทวนวรรณกรรม

การพัฒนาชุมชนด้วยแนวคิด BCG

ประเทศไทยตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาประเทศเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ซึ่งกำหนดโดยองค์การสหประชาชาติ แนวทางนี้มีความเกี่ยวข้องกับประเทศไทยในอดีตที่ประเทศให้ความสำคัญกับภาคอุตสาหกรรมและการผลิตเพื่อส่งเสริมการส่งออกและละเลยการพัฒนาสังคมเกษตรกรรมซึ่งเป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ของประเทศ ผลจากแนวทางดังกล่าวสะท้อนให้เห็นภาวะเศรษฐกิจถดถอย ความเหลื่อมล้ำ และคุณภาพชีวิตของประชาชนที่ตกต่ำ เพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านี้ ประเทศไทยได้เริ่มเปลี่ยนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไปสู่การยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และใช้แนวทางการพัฒนาแบบองค์รวมแทนการพัฒนาแบบแยกส่วน เริ่มตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ให้ความสำคัญกับ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล โดยให้ความสำคัญกับความยั่งยืนและความผาสุกของทุกภาคส่วนของสังคม ส่งผลให้รากฐานของการพัฒนาสังคมกลายเป็นเสาหลักที่นำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าของประเทศและการดำรงชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน (สรเสรีวุฒ วังศ์ชะอุ่ม, 2554) แม้ว่าการพัฒนาประเทศจะมีการปรับเปลี่ยนเป้าหมายและแนวทางมาอย่างต่อเนื่อง แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ที่อยู่ในเศรษฐกิจฐานราก อันประกอบด้วยชุมชนเกษตรกรรม และผู้ประกอบการขนาดเล็กยังคงประสบปัญหาอย่างต่อเนื่องเช่นกัน โดยเฉพาะการขาดโอกาสและความสามารถในการนำความรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรมไปพัฒนาต่อยอดเพื่อการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพได้อย่างเต็มศักยภาพ การขาดกลไกกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม รวมถึงประเทศขาดความสามารถในการผลิตสินค้านวัตกรรมของตนเอง (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2564)

โมเดลแนวคิด BCG เป็นแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงนวัตกรรมที่ให้ความสำคัญกับการเติบโตอย่างยั่งยืนในทุกภาคส่วนของสังคม ในขณะเดียวกันก็ส่งเสริมการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม แนวทางนี้สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่มุ่งส่งเสริมการเติบโตโดยไม่ทิ้งกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งไว้ข้างหลัง ประเทศไทยได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนให้สำเร็จภายใน 20 ปี ตามที่ระบุไว้ในแผนยุทธศาสตร์ชาติ แผนดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ลดการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง และให้ความสำคัญกับความ เป็นอยู่ที่ดีของทุกคน โดยเฉพาะประชากรพื้นฐาน โดยรับประกันคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ยั่งยืน

นอกจากนี้ แนวทางหนึ่งที่ประเทศไทยนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดความยั่งยืนในปัจจุบัน คือ BCG Model อันประกอบด้วย เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) แนวทางดังกล่าวเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ควบคู่กับสิ่งแวดล้อม โดยเชื่อมโยงหลักคิดเศรษฐกิจพอเพียง (SEP) และเป็นการบูรณาการระหว่างภาคประชาชน ภาคเอกชน หน่วยงานภาครัฐ อีกทั้งโมเดลเศรษฐกิจ BCG ยังทำหน้าที่บูรณาการการพัฒนาตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ โดยใช้องค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม (STI) เป็นเครื่องมือหลักในการสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Creation) จากฐานความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพและวัฒนธรรม และผลผลิตทางการเกษตรที่อุดมสมบูรณ์ ปรับเปลี่ยนระบบการ

ผลิตไปสู่การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เพื่อรักษาสมดุลของสิ่งแวดล้อม BCG Model ตอบโจทย์การพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG) ของสหประชาชาติอย่างน้อย 5 เป้าหมาย (ประชาคมวิจัยด้านเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว, 2561; พรพจน์ ศรีตัน, 2564)

ทั้งนี้ การนำเอาทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม คือ การนำเอาองค์ความรู้จากตัวบุคคล ชุมชน ภูมิปัญญา ปรากฏท้องถิ่น จนเกิดกระบวนการนำไปพัฒนาเป็นจารีต ประเพณี วัฒนธรรม นำไปสู่การใช้ประโยชน์และความภาคภูมิใจในความเป็นตัวตนของตนเองทางด้านภูมิปัญญา ด้านวัฒนธรรม (สุภาภรณ์ ประสงค์ทัน, 2556) ด้านเอกลักษณ์และความโดดเด่นเป็นส่วนหนึ่งของศักยภาพและต้นทุนทางทรัพยากรของชุมชนในการพัฒนา สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจและกระจายรายได้ให้กับคนในชุมชนได้ (สุพัตรา ราชฤทธิ์ศิริ, 2562)

สรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชนด้วยแนวคิด BCG เป็นการนำเครื่องมือที่นำไปสู่ความยั่งยืนของชุมชนโดยเปิดโอกาสให้ชุมชน เกษตรกร และผู้ประกอบการขนาดเล็กนำความรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรมไปพัฒนาต่อยอดเพื่อการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อรักษาสมดุลของสิ่งแวดล้อมในชุมชนโดยพึ่งพาทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา วิถีชีวิต และเอกลักษณ์ความโดดเด่นมาใช้ประโยชน์ที่เน้นการมีส่วนร่วม ร่วมวางแผน ร่วมลงมือ และร่วมรับผลประโยชน์ โดยนำแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) คือ การสร้างรายได้หมุนเวียนในชุมชน เกื้อกูลผลประโยชน์ร่วมกันโดยสมาชิกในชุมชนและเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) คือ การใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างคุ้มค่า เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนต่อไป

การท่องเที่ยวโดยชุมชน

แนวโน้มการท่องเที่ยวของประเทศไทยกำลังเติบโตในทิศทางบวกนักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งให้ความสนใจกับการเดินทางไปสัมผัสความจริงแท้ดั้งเดิมของพื้นที่ต่างๆ ในไทยเพิ่มมากขึ้น และไม่ได้กระจุกตัวอยู่ในเมืองใหญ่แต่ยังมีการกระจายตัวสู่ชุมชน จากสถิตินักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย 7 เมืองหลัก (ไม่รวมกรุงเทพฯ) ได้แก่ กาญจนบุรี พระนครศรีอยุธยา ชลบุรี เชียงใหม่ นครราชสีมา และสุราษฎร์ธานี (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2565) ส่งผลให้ท้องถิ่นหลายแห่งตั้งรับการมาถึงของนักท่องเที่ยวจากการท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต ภาครัฐโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างก็ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพิ่มมากขึ้น จากการประกาศให้ท่องเที่ยววิถีไทยเป็นวาระแห่งชาติ มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนไปในทิศทางที่ยั่งยืน ดังปรากฏในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 3 ปี พ.ศ. 2566 - 2570 จะเป็นกรอบการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย ภายหลังจากสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ซึ่งจะมีทั้งมิติการพัฒนา และการแก้ไข ฟื้นฟูภาคการท่องเที่ยวเพื่อเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอุตสาหกรรมให้สอดคล้องกับความปกติถัดไป (Next Normal) แผนมีระยะเวลา 5 ปี มีวิสัยทัศน์ตามแผนคือ “การท่องเที่ยวของประเทศไทยเป็นอุตสาหกรรมที่เน้นคุณค่า มีความสามารถในการปรับตัว

เติบโตอย่างยั่งยืนและมีส่วนร่วม” (Rebuilding High Value Tourism Industry with Resilience, Sustainability and Inclusive Growth) ภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนา ดังนี้ 1) เสริมสร้างความเข้มแข็งและภูมิคุ้มกันของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย (Resilient Tourism) 2) พัฒนาปัจจัยพื้นฐานของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้มีคุณภาพสูง (Quality Tourism) 3) ยกกระดับประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยว (Tourism Experiences) และ 4) ส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2566)

“การท่องเที่ยวโดยชุมชน” เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนได้ดังนี้ เป็นการท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นเจ้าของ ชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ เป็นการท่องเที่ยวที่ช่วยดำรงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของท้องถิ่นสร้างเสริมความภาคภูมิใจในวิถีวัฒนธรรมของตนเองเคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยเท่าเทียม เป็นการท่องเที่ยวที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของคนท้องถิ่นส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนระหว่างคนต่างวัฒนธรรม สามารถสร้างความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมให้กับท้องถิ่น เป็นการท่องเที่ยวที่เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น (กระทรวงวัฒนธรรม, 2560) การท่องเที่ยวโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการบริหารจัดการ (Community-based tourism, CBT) หรือ Host management จึงเป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งของชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาและชุมชน ได้รับประโยชน์ทั้งในเรื่องการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวซึ่งใช้ต้นทุนจากฐานทรัพยากรธรรมชาติและประวัติศาสตร์ วิถีวัฒนธรรม รากเหง้าของชุมชนสู่การเพิ่มมูลค่าเป็นผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว

การออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนสร้างสรรค์

ด้วยกระแสการพัฒนาประเทศด้วยนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ที่เริ่มเปิดตัวในปี พ.ศ. 2552 สาขาการท่องเที่ยวเป็นภาคบริการที่ถูกระบุว่าสามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับประเทศด้วยการสร้างสินค้าทางการท่องเที่ยวใหม่ ๆ ควบคู่กับการปรับปรุงระบบบริหารจัดการและสร้างเรื่องราวของสินค้าท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในแต่ละท้องถิ่น ดังนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นประเด็นหนึ่งที่ถูกรับรู้ไว้ในแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยวภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) โดยมุ่งเน้นการใช้องค์ความรู้และนวัตกรรมผนวกกับจุดแข็งด้านความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติวัฒนธรรมและวิถีชีวิต เพื่อสร้างคุณค่าให้กับสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวที่ตอบสนองพฤติกรรมความต้องการของนักท่องเที่ยวและสร้างทางเลือกของประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้กับนักท่องเที่ยว (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563) ในการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นไม่ใช่เรื่องที่จะนำมากำหนดเป็นรูปแบบกิจกรรม แต่สิ่งหนึ่งที่จะสามารถทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความแตกต่างจากชุมชนอื่น คือ การนำนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์มาเป็นแนวคิดการสร้างจุดต่างของการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์ (Community-based Creative Tourism)

ซึ่งการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นสามารถแบ่งได้ คือ 1) กิจกรรมการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น (Ohridska-Olson & Ivanov, 2010) นักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมหรือมีส่วนร่วม ได้แก่ การแต่งกายตามลักษณะการใช้ชีวิตของคนในชุมชน การรับประทานอาหารท้องถิ่นในชุมชน การทำปศุสัตว์แบบดั้งเดิมในชุมชน งานศิลปะและงานฝีมือในชุมชน เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมกับกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนและส่งเสริมการผลิตสินค้าท้องถิ่นป้อนสู่ตลาด (Ohridska-Olson & Ivanov, 2010; Sinha, 1997) และ 2) กิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงรุกตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ (ภาคพื้นดิน ใต้ดิน น้ำ ใต้น้ำ และทางอากาศ) เป็นกิจกรรมที่นำนักท่องเที่ยวไปสู่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (González-Morcillo, Horrach-Rosselló, Valero-Sierra, & Mulet-Forteza, 2022) ได้แก่ การเที่ยวชมแหล่งธรรมชาติ การเดินป่าระยะไกล การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การล่องเรือแม่น้ำ (Sinha, 1997) โดยนักท่องเที่ยวที่ให้ความสนใจและเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนนั้นมุ่งเน้นที่นักท่องเที่ยวกลุ่มที่มีความสนใจเฉพาะ (Niche Interests) และให้ความสำคัญกับประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนเป็นสำคัญ (Ohridska-Olson & Ivanov, 2010) ทั้งนี้ เมืองรองขนาดเล็กไม่ควรพยายามเลียนแบบหลักขนาดใหญ่แต่ควรพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ (Richards, 2017) โดยสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ ออกแบบกิจกรรมที่เต็มไปด้วยความแปลกใหม่ รวมถึงการค้นหาเอกลักษณ์ของชุมชนจากทรัพยากรที่มีเพื่อเสริมสร้างศักยภาพและความคิดสร้างสรรค์ของชุมชนต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ภาคที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชน ได้แก่ 1) สถาบันการศึกษา 2 คน 2) ธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม 2 คน 3) ธุรกิจที่พัก 2 คน 4) ประชาชน 2 คน 5) ผู้นำชุมชน 2 คน 6) เกษตรกร 2 คน 7) ผู้ประกอบการสินค้า OTOP 2 คน และ 8) หน่วยงานราชการ 2 คน จำนวนทั้งหมด 16 คน โดยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) มีเกณฑ์ในการคัดเลือกการสุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ให้ข้อมูลหลักต้องมีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ อำเภอโกสัมพีนคร จังหวัดกำแพงเพชร อย่างน้อย 6 เดือน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview form) แบบสัมภาษณ์มีลักษณะเป็นรายการคำถามที่กำหนดเรื่องราวไว้เป็นแนวคำถามเพื่อให้ได้ข้อมูลข้อเท็จจริง และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Groups Discussion) โดยข้อคำถามเป็นรายการคำถามเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านมะเดื่อชุมพร อำเภอโกสัมพีนคร จังหวัดกำแพงเพชร

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายและขั้นตอนการสัมภาษณ์ชัดเจน ประกอบไปด้วยกรอบข้อคำถามที่ได้มาซึ่งคำตอบที่สามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้
2. วางแผนกำหนดวัน เวลา และสถานที่ที่จะสัมภาษณ์ โดยติดต่อขอความร่วมมือจากผู้ให้สัมภาษณ์โดยการแนะนำจุดประสงค์การสัมภาษณ์ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
3. ตกลงเรื่องวัน เวลา สถานที่ของการสัมภาษณ์ จากนั้นจัดส่งเอกสารหนังสือขออนุญาตหมาย พร้อมกรอบข้อคำถามการสัมภาษณ์ไปยังผู้ให้สัมภาษณ์
4. บันทึกข้อมูลหลังการสัมภาษณ์ จัดหมวดหมู่ของข้อมูลเพื่อใช้ในการเขียนรายงานการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยแยกแยะเนื้อหาหรือสิ่งที่ปรากฏในเอกสาร การวิเคราะห์ด้วยวิธีนี้สามารถกระทำได้โดยวิธีเชิงปริมาณ หรือเชิงคุณภาพ (สุภางค์ จันทวานิช, 2548) ทั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาด้วยวิธีเชิงคุณภาพ คือ การตีความหมายแล้วสร้างข้อสรุป แบบอุปนัย (induction) ลักษณะสำคัญของการวิเคราะห์เนื้อหา คือ เน้นการบรรยายเนื้อหาตามที่ปรากฏในเอกสาร โดยไม่เน้นการตีความหมายหรือหาความหมายที่ซ่อนอยู่เบื้องหลัง

ผลการวิจัย

1. เพื่อสำรวจบริบทด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านมะเตือชุมพร อำเภอโกสัมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร

ผลการวิจัย พบว่า บริบทชุมชนบ้านมะเตือชุมพร อำเภอโกสัมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร ประกอบไปด้วย 1) ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การแปรรูปอาหาร ภูมิปัญญาแพทย์แผนไทย การทำขนมไทย อาหารท้องถิ่น สวนมะม่วง สวนดอกไม้ 2) วิถีชีวิตชุมชน คือ การดำเนินชีวิตแบบเรียบง่ายโดยแม่น้ำปิงในการทำเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ 3) สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ คือ กระจยาสารทไส้ขนมไทย 4) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) คือ ชุมชนมีการนำวัสดุต่าง ๆ กลับมาใช้ประโยชน์ เช่น ยางเก๋ารถยนต์ นำรถไถนาเดิมตามมาดัดแปลงเป็นพาหนะรับ-ส่ง นักท่องเที่ยว การนำเรือที่ใช้การทำเกษตรมาบริการนักท่องเที่ยว และ 5) เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) คือ การรักษาสิ่งแวดล้อมให้สมดุลและสร้างความยั่งยืน เช่น การนำไม้ไผ่หญ้าคา วัสดุธรรมชาติมาใช้ในการจัดทำทางรถจุดท่องเที่ยว

2. เพื่อถ่ายทอดนวัตกรรมการสื่อสารทางการตลาดเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน บ้านมะเตือชุมพร อำเภอโกสัมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร

การถ่ายทอดนวัตกรรมการสื่อสารทางการตลาดเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยคณะผู้วิจัยได้ถ่ายทอดผ่านวีดิทัศน์ เรื่อง นวัตกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลเทพนครซึ่งเป็นพื้นที่เป้าหมายที่มีผลลัพธ์จากโครงการยกระดับเศรษฐกิจ และสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ โดยกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ในวันที่ 24 มีนาคม 2566 มีเป้าหมายคือชุมชนท่องเที่ยวในจังหวัดกำแพงเพชร 3 ชุมชน จำนวน 80 คน โดยใช้กระบวนการถ่ายทอดเหมือนกันทั้ง 3 ชุมชน ได้แก่ 1) ชุมชนท่องเที่ยวตำบลโป่งน้ำร้อน 2)

ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเทศบาลเมืองกำแพงเพชร และ 3) ชุมชนมะเดื่อชุมพร ตามบริบทของแต่ละชุมชน ซึ่งชุมชนบ้านมะเดื่อชุมพรเกิดการร่วมกลุ่มและเห็นโอกาสของการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านมะเดื่อชุมพรโดยใช้จุดเด่นความเป็นชุมชนริมแม่น้ำปิงมาเป็นจุดขายเพื่อออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว

ภายหลังการถ่ายทอดนวัตกรรมการสื่อสารทางการตลาดเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนพบว่า มีทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน ได้แก่ 1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) ได้แก่ วัดมะเดื่อชุมพร ริมแม่น้ำปิง เกาะเสือ ศูนย์วิทยาศาสตร์ อบจ.กำแพงเพชร ศาลเจ้าพ่อเสือ วัดเกาะตำแย สะพานวุฒิกุล โสภยาโบราณ (หมอจวน) 3) เส้นทางคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ยังไม่มีรถรับจ้างเข้าไปยังชุมชนแต่สามารถเดินทางเข้าถึงได้โดยสะดวกด้วยรถยนต์ส่วนบุคคลเนื่องจากอยู่ใกล้กับถนนพหลโยธิน นอกจากนี้ภายในชุมชนมีถนนลาดยางตลอดเส้นทาง และมีเส้นทางเดินด้วยเรือ 3) ที่พักในแหล่งท่องเที่ยว (Accommodation) ได้แก่ ฮักปิงรีสอร์ท บ้านสวนมาลีโกลด์ ลานกางเต็นท์อิงกะปิง เคียงน้ำปิงรีสอร์ท 4) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activity) ได้แก่ ไหว้พระขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นั่งเรือชมเกาะกลางแม่น้ำปิง เรียนทำขนมไทย นวดแผนไทย และ 5) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenities) ได้แก่ ร้านอาหารฮักปิง คาเฟ่

ภาพที่ 1 กิจกรรมการถ่ายทอดนวัตกรรมการสื่อสารทางการตลาด ก. กิจกรรมแนะนำชุมชน
ข. การสัมภาษณ์เชิงลึก ค. ถ่ายทอดนวัตกรรมการ

3. เพื่อพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านมะเดื่อชุมพร อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร

ผลการวิจัย พบว่า ชุมชนบ้านมะเดื่อชุมพร อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร ได้พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับบริบทชุมชนโดยนำทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนพัฒนามาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ ประกอบไปด้วย 1) กิจกรรมไหว้พระและสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ วัดมะเดื่อชุมพร วัดเกาะตำแย ศาลเจ้าพ่อเสือ 2) กิจกรรมเรียนรู้ร้านอาหารไทย ได้แก่ ตลาดริมน้ำวัดมะเดื่อชุมพร ขนมบ้าบิ่นแม่ปราณี ขนมไทยแม่มณฑา กระจยาสารทไส้ขนมไทย 3) กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ ภูมิปัญญาวาดแผนไทยโฮงยาหมอจวน กิจกรรม DIY อักปัง บ้านสวนมาลีโกลด์ บ้านสวนอักษักกำแพง และ 4) กิจกรรมการผจญภัยบนสายน้ำ ได้แก่ ล่องแพเปือก ล่องห่วงยาง นั่งเรือชมแม่น้ำปิง เกาะเสือ สะพานวุฒิกุล จากกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้ง 4 แนวคิด ผู้วิจัยได้นำมาออกแบบเป็นเส้นทางการท่องเที่ยว ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เส้นทางการท่องเที่ยวทางน้ำระยะเวลา 1 วัน ชุมชนบ้านมะเดื่อชุมพร อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร

ลำดับที่	สถานที่	กิจกรรม
1	ทำน้ำวัดมะเดื่อชุมพร	กราบหลวงปู่หาด และเช้คอินขึ้นเรือยางบริเวณหน้าวัดมะเดื่อชุมพร
2	โฮงยาหมอจวน	เรียนรู้ภูมิปัญญาการรักษาแบบโบราณ
3	บ้านสวนมาลีโกลด์	ชมบ้านพักบรรยากาศอบอุ่น และการจัดสวนที่กลมกลืนไปกับชุมชน
4	อักปัง	กิจกรรม DIY ในร้านอาหาร คาเฟ่ ในบรรยากาศร่มรื่น
5	วัดเกาะตำแย	ไหว้พระขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์
6	สะพานวุฒิกุล	ชมความงามของสะพาน
7	ทำน้ำขุนแผน (บ้านผู้ใหญ่)	จุดขึ้นฝั่ง เปลี่ยนพาหนะเป็นรถท้องถิ่นไปท่องเที่ยวในชุมชน
8	บ้านสวนอักษักกำแพง	ชมสวนดอกดาวเรือง มากาเร็ต คัดเตอร์ สร้อยทอง ตลอดทั้งปี
9	ขนมไทยแม่มณฑา	เรียนรู้/สาธิตวิธีการทำขนมไทย (หมูนเวียน)
10	ขนมบ้าบิ่นแม่ปราณี	เรียนรู้/สาธิตวิธีการทำขนมบ้าบิ่น
11	ตลาดริมน้ำวัดมะเดื่อชุมพร	กิจกรรมช้อปปิ้งสินค้าชุมชนตลาดริมน้ำวัดมะเดื่อชุมพร

ภาพที่ 2 เส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำสำหรับ 1 วัน ก. อັกปิง ข. เกาะเสื่อ (กลางแม่น้ำปิง) ค. วัดเกาะตำแย
ง. สะพานวุฒิกุล

กิจกรรมผจญภัยบนสายน้ำ ล่องแพเปียก ล่องห่วงยาง (Water Tubing) บริเวณตลาดทำน้ำวัดมะเดื่อชุมพร โดยชุมชนมะเดื่อชุมพรได้กำหนดให้มีกิจกรรมบริเวณหาดริมน้ำปิงใกล้กับทำน้ำวัดมะเดื่อชุมพร โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน กำหนดราคาค่าบริการสำหรับนักท่องเที่ยวที่ประสงค์ล่องห่วงยาง และบริการล่องแพเปียก พร้อมทั้งจัดให้บริการการดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว และบริการเช่าพื้นที่สำหรับจำหน่ายสินค้าในตลาดทำน้ำวัดมะเดื่อชุมพร ทั้งนี้ ได้จัดให้มีการทดลองกิจกรรมและประชาสัมพันธ์ผ่านผู้ทรงอิทธิพลในสื่อสังคมร่วมด้วยเมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2566 ที่ และเปิดให้บริการนักท่องเที่ยวที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมจนถึงต้นฤดูฝนราวเดือนพฤษภาคม 2566 ทำให้ชุมชนเกิดรายได้จากการท่องเที่ยวนอกฤดูกาลเกี่ยวเนื่องผลผลิตทางการเกษตร

ภาพที่ 3 กิจกรรมล่องห่วงยาง ก. จุดเข้คอินล่องห่วงยาง ข. บรรยากาศล่องห่วงยาง ค. ระหว่างล่องห่วงยาง ง. บริการรถรับ-ส่ง นักท่องเที่ยว

อภิปรายผลการวิจัย

1. เพื่อสำรวจบริบทด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านมะเดื่อชุมพร อำเภอโกสัมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร

ชุมชนบ้านมะเดื่อชุมพร อำเภอโกสัมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร มีภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การแปรรูปอาหาร ภูมิปัญญาแพทย์แผนไทย การทำขนมไทย อาหารท้องถิ่น สวนมะม่วง สวนดอกไม้ การดำเนินชีวิตแบบเรียบง่ายโดยอาศัยแม่น้ำปิงในการทำเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และมีสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ คือ กระจยาสารทไส้ขนมไทย นอกจากนี้ชุมชนยังประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) ด้วยการนำวัสดุต่าง ๆ กลับมาใช้ประโยชน์ เช่น ยางเก้ารถยนต์ นำรถไถนาเดิมตามมาดัดแปลงเป็นพาหนะรับ-ส่ง นักท่องเที่ยว การนำเรือที่ใช้ทำเกษตรมาบริการนักท่องเที่ยว และยังประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) คือ การรักษาสิ่งแวดล้อมให้สมดุลและสร้างความยั่งยืน เช่น การนำไม้ไผ่ หญ้าคา วัสดุธรรมชาติมาใช้ในการจัดทำทางรถล่องห่วงยาง สอดคล้องกับแนวคิด BCG Model ของประชาคมวิจัยด้านเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว (2561) และ พรพจน์ ศรีตัน (2564) ระบุว่า “การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Creation) จากฐานความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพและวัฒนธรรม และผลผลิต

ทางการเกษตรที่อุดมสมบูรณ์ ปรับเปลี่ยนระบบการผลิตไปสู่การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เพื่อรักษาสมดุลของสิ่งแวดล้อม BCG Model ตอบโจทย์การพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG)”

2. เพื่อถ่ายทอดนวัตกรรมการสื่อสารทางการตลาดเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน บ้านมะเดื่อชุมพร อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร

ชุมชนบ้านมะเดื่อชุมพร อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร ได้รับการถ่ายทอดนวัตกรรมเชิงพื้นที่เพื่อค้นหาทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน ภูมิปัญญาชนมไทย ร้านอาหารในชุมชน ที่พักในชุมชน และกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ โอปอล์ รังสิมันตุชาติ และทิพาพร โพธิ์ศรี (2564) พบว่า 1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว คือ ภูมิปัญญาและผลิตภัณฑ์ 2) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว คือ ร้านค้าร้านอาหารในชุมชน 3) ที่พักในชุมชน คือ มีบริการที่พักบรรยากาศเงียบสงบยังคงเป็นธรรมชาติ และมีความเป็นส่วนตัว 4) กิจกรรมการท่องเที่ยว คือ เป็นกิจกรรมที่ปฏิบัติตามวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ สุขุม คงดิษฐ์ และคณะ (2560) พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน คือ การสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน ชมวิถีชีวิตและทัศนียภาพและการพักผ่อนในชุมชน

3. เพื่อพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านมะเดื่อชุมพร อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร

ชุมชนบ้านมะเดื่อชุมพร อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร ได้พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับบริบทชุมชนโดยนำทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนพัฒนามาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวทางน้ำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตติยา เหนืออำนาจ พระเทพปริยัติเมธี และนัยนา เกิดวิชัย (2019) พบว่า การจัดการการท่องเที่ยวเริ่มต้นจากคนในชุมชนท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการประชุมระดมสมอง การวางแผน ติดตาม ประเมินผลในการจัดการท่องเที่ยว การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก กิจกรรมการท่องเที่ยวต้องเริ่มจากฐานของชุมชนเน้นคุณค่า และไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชุมชนของชุมชน สร้างความภูมิใจ และตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยว นอกจากนี้ กิจกรรมการเรียนรู้/สาธิตการทำขนมไทยในชุมชนบ้านมะเดื่อชุมพร ยังสอดคล้องกับ สุภาภรณ์ ประสงค์ทัน (2556) กล่าวถึงการนำเอาทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม คือ การนำเอาองค์ความรู้จากตัวบุคคล ชุมชน ภูมิปัญญาปราชญ์ท้องถิ่น จนเกิดกระบวนการนำไปพัฒนาเป็นจารีต ประเพณี วัฒนธรรม นำไปสู่การใช้ประโยชน์และความภาคภูมิใจในความเป็นตัวตนของตนเองทางด้านภูมิปัญญา ด้านวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัยพบว่าชุมชนบ้านมะเดื่อชุมพร มีทรัพยากรการท่องเที่ยวและมีความพร้อมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยอาศัยจุดเด่นซึ่งเป็นชุมชนริมแม่น้ำปิงควรมีกำหนดเป็นปฏิทินการท่องเที่ยวของชุมชนประจำปี ซึ่งจะเป็นการเปิดฤดูกาลท่องเที่ยวในชุมชน ตลอดจนกิจกรรมล่องห่วงยาง ทั้งนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรบูรณาการร่วมกันเพื่อผลักดันเข้าสู่ปฏิทินการท่องเที่ยวของจังหวัดกำแพงเพชรเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนต่อไป

2. จากผลการวิจัยพบว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน มี 4 แนวคิด ได้แก่ 1) กิจกรรมไหว้พระและสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 2) กิจกรรมเรียนรู้อาหารไทย 3) กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ และ 4) กิจกรรมการผจญภัยบนสายน้ำ ดังนั้น จากกิจกรรมทั้งหมดควรมีการหมุนเวียนกิจกรรมเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี ทั้งในฤดูกาลท่องเที่ยว และนอกฤดูกาลท่องเที่ยว อีกทั้งยังสามารถผนวกบางกิจกรรมเข้าไปกับวันสำคัญทางพุทธศาสนาได้อีกด้วย เช่น กิจกรรมไหว้พระทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาสินค้าชุมชนเพื่อตอบสนองนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายที่เดินทางท่องเที่ยวในชุมชนบ้านมะเดื่อชุมพร และยังเป็นส่งเสริมให้เกิดการกระจายรายได้ให้กับกลุ่มอาชีพอื่น ๆ ในชุมชน

2. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับความยั่งยืนของการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านมะเดื่อชุมพรเพื่อนำไปสู่รายได้และกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของชุมชน โดยใช้แนวคิดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว (Tourist Carrying Capacity) ร่วมด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2565). **สถานการณ์การท่องเที่ยวในประเทศ รายจังหวัด ปี 2565**. Retrieved from <https://www.mots.go.th/news/category/657>
- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2564). (ร่าง) ยุทธศาสตร์ การขับเคลื่อนการพัฒนา **ประเทศไทยด้วยเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564 - 2569 วิจัยและนวัตกรรม**. กรุงเทพฯ: กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2560). **ท่องเที่ยวชุมชนบนเส้นทางเรียนรู้**. วารสารวัฒนธรรม, 56(4), 6-21.
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2566). **แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2566-2570)**. กรุงเทพฯ: กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- จังหวัดกำแพงเพชร. (2564). **แผนพัฒนาจังหวัดกำแพงเพชร พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐**. กำแพงเพชร: จังหวัดกำแพงเพชร.
- ประชาคมวิจัยด้านเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว. (2561). **สมุดปกขาว BCG in Action การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมของประเทศไทย เพื่อเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว**. Retrieved from https://www.nstda.or.th/home/knowledge_post/bcg-in-action/
- พรพจน์ ศรีตัน. (2564). **รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการนวัตกรรมทางสังคมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์สู่การแข่งขันเชิงพาณิชย์ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy)**. Retrieved from <http://www.cusri.chula.ac.th/wp-content/uploads/2022/12รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการนวัตกรรมทางสังคม.pdf>
- รัตติยา เหนืออำนาจ พระเทพปริยัติเมธี และนัยนา เกิดวิชัย. (2562). **การพัฒนาตัวแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดนครสวรรค์**. วารสารมหาจุฬาริชาการ, 7(1), 72-88.
- สรรเสริญ วงศ์ชะอุ่ม. (2554). **การวางแผนพัฒนาประเทศ**. นนทบุรี: บริษัท ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง จำกัด.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). **รายงานภาวะเศรษฐกิจการท่องเที่ยว**. Retrieved from https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=581
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.). (2566). **BCG เป็นมาอย่างไร**. Retrieved from <https://www.bcg.in.th/background/>
- สุขุม คงดิษฐ์ วรธรรมา ศิลป์ ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ จิตาภา เร่งมีศรีสุข และ ธารณี นวสันธิ์. (2560). **รูปแบบและกิจกรรมที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตรอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนสามเรือน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, 9(4), 314-326.
- สุพัทธา ราษฎร์ศิริ. (2562). **การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน:กรณีศึกษา บ้านรักไทย แม่ฮ่องสอน**. มหาวิทยาลัยรังสิต.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2548). **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 13)**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุภาภรณ์ ประสงค์ทัน. (2556). ทูทางสังคมกับแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์: กรณีศึกษาชาวไทยพวน อ.ปากพลี จ.นครนายก. **วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**, 16(1), 225-235.
- โอปอล์ รังสิมันตุชาติ และทิพาพร โพธิ์ศรี. (2564). การพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นนครุฒ จังหวัดอุดรดิติถ์. **Journal of Modern Learning Development**, 6(3), 355-369.
- González-Morcillo, S., Horrach-Rosselló, P., Valero-Sierra, O., & Mulet-Forteza, C. (2022). Forgotten effects of active tourism activities in Spain on sustainable development dimensions. **Environment, Development and Sustainability**. doi:10.1007/s10668-022-02503-3
- Ohridska-Olson, R. V., & Ivanov, S. (2010). Creative Tourism Business Model and its Application in Bulgaria. **Institutions & Transition Economics: Microeconomic Issues eJournal**.
- Richards, G. (2017). Creative tourism: opportunities for smaller places? **Tourism & Management Studies**, 15. doi:10.18089/tms.2019.15SI01
- Sinha, P. C. (1997). **International encyclopaedia of tourism management** (Vol. 12). New Delhi Anmol Publications